

– логістична модель метасистеми зорієнтована на трансляцію інформації. Вхідною інформацією для метатранслятора є дані для реалізації програми метасистеми, вихідною – проміжна мова духовного спілкування у космічному просторі.

Логістична модель глобальної метасистеми та теорія металогістики дає підставу для осмислення грецьких слів альфа і омега, під якими, в переносному значенні, розуміється початок і кінець створення Сонячної системи. У реальному світі альфа – стан речовин (матерія з її наповненням інформацією), їх зв'язок з іншими започаткованими частинами в процесі перетворень на клітинному та органічному рівнях. Омега – довжина яйця в периметрі довкола метасистеми як моделі Всесвіту. Оскільки орбіта Землі та периметр Всесвіту яйцеподібні, тобто однакові за формою, то для збереження цієї форми мусять бути однаковими за змістом мета руху і стратегії реалізації програми Природи.

1. Блонский Н. *Основы единой Теории Мира / Наука – Фантастика*. 1999. № 3. С.20–22. 2. Богачевський І. *Метафізика у фізиці / Універсум*. 1999. № 11–12. С.11. 3. Васильченко С., Холодна Н. *2015 рік / Перехід IV*. 2000. № 1(3). С.62. 4. Галабуда М. *Земля і Космос / Львів, 1999*. 5. Гронська Н. *Технологія маркетингових перетворень / Вісн. ДУ “Львівська політехніка”*. 1999. № 369. С.94. 6. *Енциклопедія кібернетики*. Т.2. Київ, 1975. С.338. 7. Майкл і Джуді Бопп. *Перетворення світу. Вплив силового поля: процеси і стратегії органічної взаємопов'язаності / Пластовий вісник*. Ч. 3. Львів, 2000, С. 11. 8. Теличко Ф. *Стан довкілля визначає якість людського фактора і програму нашого життя / Універсум*. 1999. № 9–10. С.42. 9. Чижевський О. *Космический пульс жизни. Земля в объятиях Солнца. Гелиоатаракия*. М., 1995. 10. Шевелев И., Муратаев М., Шмелев И. *Золотое сечение: Три взгляда на природу гармонии*. М., 1990.

УДК 658.075.8

М.С. Дороніна

Харківський державний економічний університет

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПОТОКОВИМИ ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

© Дороніна М.С., 2001

Розглядаються проблеми, які постають перед вченими та практиками при визначенні методичних засад та практичних засобів ефективного управління потоковими процесами підприємств як соціально-економічних систем. Сформульовані напрямки розвитку деяких науково-методичних досліджень цих проблем.

In given article problems, which are to be solved by scientists and practitioners while determining methodical basis and practical means of effective management of enterprise flow-processes as a socio-economic system, are considered. Directions of evolution of some scientific-methodical researches on those problems are described.

Життєздатність підприємства як соціально-економічної системи залежить від якості обмінних процесів, за допомогою яких воно задовольняє свої потреби і потреби ділових партнерів. Обмінні процеси реалізуються через систему взаємозв'язків у формі потоків різної природи. Управляти потоками підприємства в сучасних умовах досить складно. Це зу-

мовлено тим, що, по-перше, природа потоків пов'язана з економічними факторами, перелік яких та взаємодія між собою ускладнюються; по-друге, потоки дедалі глибше занурюються у зовнішнє середовище, виходять за межі безпосереднього впливу системи управління підприємством; по-третє, поки що не існує методології об'єднання потоків різної природи у систему, як і взагалі немає повної методологічної основи управління структурною динамікою процесів простого та розширеного відтворення капіталу підприємств для умов трансформаційної економіки.

Не претендуючи на розробку повної методології управління поточковими процесами підприємства у цій статті, розглянемо деякі, на наш погляд, важливі концептуальні передумови подальших досліджень у цьому напрямку.

Так, потрібно визнати, що проблеми управління потоками безпосередньо виникають у тому випадку, коли іде мова про вивчення закономірностей функціонування та розвитку ринкової економіки у часі. Ймовірність, мінливість та непередбачуваність – це характерні риси зовнішнього середовища, з якими повинен рахуватися сучасний бізнес. Час став вирішальним фактором успішної господарської діяльності, і це обумовило необхідність визначення змісту нових підходів до організації у часі обмінних процесів підприємства взагалі і потоків ресурсів зокрема. Наука відреагувала на це появою цілої низки напрямків, пов'язаних тим чи іншим чином з вивченням поточкових явищ, закономірностей змін, що відбуваються в економічних системах (логістика, маркетинг, інноваційний менеджмент, теорія поведінки організацій, фінансовий менеджмент). Практика реагує на цю ситуацію розвитком реінжинірингу, опануванням інноваційних джерел економічного зростання, різким зростанням уваги до інформаційних технологій. Головною відмінністю підприємств, які функціонують та розвиваються надійніше від інших, є те, що вони у боротьбі з конкурентами ставку роблять не стільки на високоякісний товар чи технологію, скільки на формування та підтримку динамічної системи кооперації з партнерами, на узгодження власних інтересів не тільки із покупцями свого товару, але і з оточуючим середовищем взагалі, на посилення внутрішнього потенціалу прогнозування змін, упередження розриву зв'язків з партнерами та кризових явищ. Це дає можливість їм забезпечити більш-менш надійне існування та несуперечливий розвиток тих поточкових процесів, що підтримують розширене відтворення їх капіталів.

Проблеми створення методологічних засад управління поточковими процесами підприємства в перерізі економічних факторів викликані тим, що відносно деяких з цих факторів поки що взагалі не визначені повністю методичні підходи до аналізу та управління. Так, досить складним для вивчення та прогнозування став економічний фактор “праця”. Людина в системі виробництва вже не може бути єдиним елементом через розширення спектра тих якостей, які визначають результативність її присутності у виробничо-економічних процесах. Якщо донедавна у менеджерів існувала проблема визначення можливостей інтенсифікації використання фізичних сил та інтелектуальних здібностей персоналу, то зараз ключовими характеристиками потенціалу робочої сили стає підприємливість, інноваційність. Вони разом з освіченістю роблять людину здатною своєчасно змінювати свої практичні навички вирішення завдань, звертатися до джерел формування цих навичок, перепрограмувати себе і потоки відповідно до безконечних змін ситуацій в економічній системі. Якісна послідовність кваліфікованих трудових операцій завжди забезпечувала ефективне використання ресурсів в системі потоків підприємства. Але у сучасному бізнесі найбільшої уваги менеджерів у системі трудових операцій вимагає не фізична праця,

регламентована технологією та організацією виробництва, а інтелектуальна, творча, яку виконують працівники системи управління і яку контролювати значно важче. Тепер менеджери повинні навчитися керувати не стільки трудовим процесом, скільки динамікою бажання працювати ефективно в ситуаціях, які постійно змінюються. Це вимагає від них знань основ психології, соціології, опанування педагогічними методами виховання підлеглих, створення стабільного творчого колективу.

Предмет праці у системі потоків теж істотно змінюється. Він інтенсивно інформатизується і в підсистемі виробництва, і в підсистемі управління підприємства. Але якраз ця інформатизація дає змогу узгоджувати усю систему потоків через використання сучасних інформаційних технологій.

Деякі вчені пропонують ввести у систему економічних факторів такий елемент, як "попит". Можна вести дискусію теоретичного плану відносно того, чи можна його вважати економічним фактором, чи ні, але практики, розуміючи роль стабільного попиту на товари у забезпеченні діяльності підприємства, вже зараз вкладають значні кошти в його формування через систему маркетингу. І, очевидно, існує необхідність обґрунтування способів не тільки вивчення та прогнозування динаміки попиту, але і узгодження її з потоками різної природи, що існують у бізнес-процесах підприємства.

Потоки традиційних та нових елементарних економічних факторів можуть бути ефективними тільки за умови обов'язкового забезпечення їх фінансовими ресурсами. Це ті ресурси, які створюють можливості для існування чи розвитку будь-якого іншого ресурсу. Фінансові ресурси повинні розподілятися між економічними факторами таким чином, щоб максимізувати віддачу усіх потоків, в системі яких вони відтворюються.

При розробці методичних засад управління поточковими процесами підприємства, на наш погляд, необхідно звернути увагу і на те, що сучасна філософська парадигма обґрунтовує необхідність поєднання суспільними науками матеріального та духовного аспектів при дослідженні явищ світу. При цьому матеріальний аспект вимагає виконувати дослідження явища у координатах "простір – час", а духовний – в координатах "цінності – сенс". Якщо відносно першої системи координат дослідники потоків, що існують на підприємствах, мають певні уявлення, то у другій системі координат, пов'язаній з динамікою соціально-психологічних процесів, які відбуваються в колективах підприємств та у відносинах колективів з громадськістю, ще навіть не досить чітко визначені завдання. Але потреба вивчати та регулювати соціально-психологічні процеси в трудових колективах набуває актуальності, бо їх вплив на розширене відтворення капіталу, заради якого існують усі потоки, надто швидко зростає. Глобалізація взаємозв'язків та процесів зумовлює той факт, що для забезпечення ефективності своєї діяльності, підприємство змушене звертати увагу на те, щоб у координатах "цінності" відтворювалися потреби не тільки учасників бізнес-процесу, але і багатьох інших суб'єктів, які мають те чи інше відношення до нього. Координату "сенс" у вивченні поведінки підприємств в цілому визначають характеристики культури як колективу підприємства, так і суспільства, в системі якого воно функціонує та розвивається. Дослідження показали, що зміна у часі цінностей та сенсу вимагає значних витрат, але можлива з використанням засобів педагогіки для дорослих та "паблік рилейшнз".

Існує ще одна складна проблема управління потоками – поєднання їх існування у двох режимах – стаціонарному та режимі розвитку. Причому не тільки кожний поточковий процес

потребує розробки методичного забезпечення з огляду на вказані режими, актуальною є і розробка механізму поєднання та узгодження традицій і конструктивних якісних змін потоків різної природи.

З вищесказаного витікає необхідність створення концепції ефективного управління поточковими процесами підприємства, яка повинна формуватися на міждисциплінарній основі. Важливим етапом її створення буде визначення системи понять та категорій, яка дасть змогу вченим однозначно описувати поточкові процеси підприємства та формулювати їх закономірності. Так, наприклад, на наш погляд, елементарною частиною потоку можна обрати поняття "подія". Її якісні ознаки повинні узгоджуватися з якісними характеристиками конкретного потоку. Послідовність подій – це не дискретна сукупність, а визначені за певними правилами моменти спостережень за потоком. Оскільки потоки не завжди однонаправлені та лінійні, виникає проблема визначення критичної системи подій. Вона не стільки буде аналогом критичного шляху мережевої моделі, скільки системою подій, що визначають надійність поточкових характеристик. Крім системи понять та категорій, необхідно визначити сукупність конструктивних принципів, якими повинні керуватися практики при управлінні поточковими процесами. Актуальним є також обґрунтування методичних рекомендацій відносно проведення заходів, пов'язаних із зміною структури, інтенсивності перетворення окремих економічних факторів та їх організованої системи в координатах простору та часу у кінцевий результат, запланований системою менеджменту підприємства. Потребує наукових досліджень і вплив культури на режими поточкових процесів. "Людський фактор" в поточкових процесах підприємства може стати критичним, якщо в колективі не будуть створені певна культура, система правил та норм, які згуртовують колектив у кризових ситуаціях, та забезпечують його спроможність протидіяти зовнішньому негативному впливу.

У поточкових процесах можуть виникати різні кризові ситуації. Кожна з них формується за певних умов та вимагає своєрідні засоби відновлення бізнес-процесів. На рисунку показані деякі умови та характеристики тих змін, які повинні відбуватися у поточкових процесах підприємства, якщо воно попадає у стратегічну, тактичну чи відтворювальну кризову ситуацію. Стратегічна криза підприємства виникає тоді, коли неправильно визначені місія та стратегічні цілі його функціонування. Тактична криза означає або неякісне обґрунтування планових показників, або невміння менеджерів своєчасно визначити та ввести в дію резерви для того, щоб виконати плани у нестабільних умовах господарювання. Відтворювальна криза по суті означає розрив фінансових потоків, банкрутство підприємства.

Але кризові ситуації поточкових процесів конкретного підприємства набагато складніші, ніж ті, які показані на рисунку. Вони, очевидно, поєднують в собі елементи стратегічної, тактичної та відтворювальної криз. Отже, існує необхідність обґрунтування способів вибору та оцінки тих ознак, за якими можна прогнозувати кризові явища у поточкових процесах. Взагалі можна сказати, що при організації управління поточковими процесами особливого значення набувають методики їх аналізу. Управління потоками потребує спеціальної системи вимірів та моделювання для отримання адекватних оцінок ситуацій та прийняття виважених рішень за обґрунтованими критеріями ефективності. Ця проблема також повинна бути предметом дослідження вчених. Мабуть найскладнішим завданням у її вирішенні буде не стільки визначення змісту та засобів оцінки поточкових процесів, скільки трансформація якісних оцінок у кількісні, та створення цілісної системи оцінки поточкових процесів у її триєдиній сутності: оцінки як системи показників, оцінки як процесу (певного алгоритму) та оцінки як основи підготовки рішення.

| Види кризових ситуацій | | |
|--|--|---|
| Стратегічна | Тактична | Відтворювальна |
| Характер змін потокових процесів | | |
| Еволюційні зміни (організаційний розвиток) | | Радикальні зміни (реінжиніринг) |
| Форми управління змінами потокових процесів | | |
| Широка участь персоналу | | Жорсткий адміністративний менеджмент |
| Основний об'єкт уваги менеджерів | | |
| Сфера використання капіталу | Товар, ринок, бізнес-процеси | Ідея нових потокових процесів |
| Головні цінності в культурі підприємства, що зберігають його потокові процеси у кризових ситуаціях | | |
| Довірливий обмін інформацією, розвиток компетентності команд персоналу, соціальне партнерство | Компетентність персоналу, наявність визначеної та забезпеченої охороною комерційної таємниці | Готові знання та навички (професіоналізм та рішучість керівників, компетентність консультантів) |
| Основні джерела інформаційного забезпечення | | |
| Персонал, партнери та споживачі | Функціональні підрозділи підприємства | Спеціалізовані консультаційні фірми |

Характеристики та умови виходу з кризи потокових процесів підприємства

Є ще одна методологічна проблема управління потоковими процесами підприємства – узгодження потоків різного походження. Кожний з них вивчається з позицій певної галузі науки: матеріальні ресурси – логістикою, готова продукція – маркетингом, фінансові ресурси – фінансовим менеджментом, інформаційні ресурси – інформаційним менеджментом тощо. Для узгодження потоків різного походження необхідно визначити деякі нормативні елементи, які б знаходилися на перетині існування потоків, та давали б змогу регулювати їх взаємозв'язки. Наприклад, таким узгоджувачим елементом між фінансовими потоками та потоками економічних факторів є ціна. Якщо ціни на ресурси, що рухаються в певних потоках (матеріальних, трудових чи інформаційних), визначені правильно, то виділені під них фінансові ресурси будуть повністю використовуватися, не виникатимуть проблеми надлишку чи нестачі певних ресурсів. Але в теорії ціноутворення є також свої невирішені проблеми. Наприклад, в умовах України необхідно виконати дослідження з визначення ціни робочої сили, яка б забезпечувала її розширене відтворення в межах денного, місячного, річного циклів. Не менш складною є проблема визначення ціни інформаційних ресурсів. Узгоджувачим елементом між вимогами громадськості та поведінкою бізнес-системи є позитивний імідж підприємства, що формується, дотриманням вимог етичного кодексу, принципи якого підтримуються усім персоналом та оцінюються громадськістю як соціально відповідальні. Але не можна сказати, що підприємництво в Україні вже має достатній рівень бізнес-культури, хоча і сама держава поки що не завжди сприяє її розвитку.

Незважаючи на складність вказаних у статті проблем управління потоковими процесами методичного та практичного плану, потрібно вірити, що вітчизняні вчені та керівники

підприємств знайдуть шляхи їх вирішення. Практичне створення ефективної системи управління потоками повинно пройти ряд етапів. На першому етапі необхідно виконати узагальнення позитивного досвіду та наукових досягнень у цій сфері для створення методологічної бази такого управління; на другому – визначити алгоритми заміни традиційних схем управління бізнес-процесами чи пристосування їх до нових вимог. Результати першого та другого етапів можна використати для того, щоб на третьому етапі організувати ефективну перепідготовку персоналу для позитивного сприйняття ним переходу від управління операціями до управління процесами, а після цього – визначити зміст функцій та підфункцій управління поточковими процесами підприємства і створити відповідні організаційні форми, інформаційне та технічне забезпечення. Водночас з цим необхідно розвивати підприємницьку культуру підприємства як сукупність основних переконань у системі "цінності – сенс", які поділяються більшістю членів колективу підприємства. Якраз вона дасть змогу вирішити проблеми внутрішньої інтеграції поточкових процесів та адаптації їх до зовнішнього середовища за рахунок активізації "людського фактора" підприємства.

УДК 338.2:504.064

С.М. Злупко*, Мельниченко О.С.

Львівський національний університет ім. І.Франка*

Національний університет "Львівська політехніка"

ЕКОГОМОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МАРКЕТИНГУ, ЛОГІСТИКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

© Злупко С.М., Мельниченко О.С., 2001

Вперше розглядається місце і роль екогенології, науки про органічність розвитку людини і довкілля в системі маркетингу, логістики і менеджменту з врахуванням особливостей економіки України. На основі наукових аргументацій і реалій української дійсності доводиться необхідність врахування екогенологічних засад економічного розвитку у маркетинговій і менеджментській діяльності на сучасному етапі.

In this article for the first time is under review the place and role of the ecohology, the science about organic of development of human being and environment – in system of marketing, logistics and management taking into account the Ukraine economy's specifics. The necessity of taking into account the ecomologic data of the economic development in marketing and management today is proved on the base of scientific arguments and realities of the Ukrainian life.

Істотною прикметою розвитку економічної науки і господарської практики є реально окреслене їх екологічне наповнення, на необхідність якого звертали увагу ще мислителі античності. Однак тоді, як і протягом Середньовіччя та кількох століть новітньої доби, взаємини довкілля і людини не стали ще достатньо загрозливими, а тому економічна наука їх мовчазно обминала. У ХХ ст. і особливо в його останній третині, ситуація докорінно змінилася у взаємовідносинах людини і довкілля, а тому їх гармонізація стала об'єктивною необхідністю.